

وزارت عدالیه جمهوری اسلامی افغانستان

پالیسی ملی مساعدت های حقوقی

سال : ۱۳۹۸

فهرست

۱. مقدمه ۳
۲. پالیسی ملی مساعدت های حقوقی ۴
۱. تعریف پالیسی ملی مساعدت های حقوقی ۴
۲. ضرورت تدوین پالیسی ملی مساعدت های حقوقی ۴
۳. تحلیل وضعیت موجود ۴
۱. همکاری کم مراجع عدلی و قضایی با نهاد های ارائه کننده مساعدت های حقوقی ۵
۲. دسترسی کم به مساعدین حقوقی ۵
۳. مشکلات موجود در جریان توفیق ۶
۱. کمبود نظارت کمی و کیفی از خدمات و مساعدت های حقوقی ۶
۲. قضایای غیابی ۶
۳. کمبود دادخواهی ستراتژیک در قضایای جزایی ۷
۴. دورنما، هدف و مقاصد ۷
۱. دورنما ۷
۲. هدف ۷
۳. مقاصد ۷
۱. اصول اساسی ۸
۱. خدمات و مساعدت های حقوقی قابل دسترس و به موقع ۸
۲. خدمات و مساعدت های حقوقی معابر ۸
۳. خدمات و مساعدت های حقوقی پایدار ۹
۴. خدمات و مساعدت های حقوقی کم هزینه ۹
۱. اولویت ها ۹
۱. زنان ۹
۲. اطفال ۹

۱۰.....	۳,۳. سایر گروه های دارای اولویت.
۱۰.....	۴. پرسوه تدوین پالیسی.
۱۱.....	۴,۱. ساحه تطبیق پالیسی
۱۱.....	۴,۲. میعاد تطبیق پالیسی
۱۱.....	۴,۳. بررسی و تجدید نظر بر پالیسی
۱۱.....	۵. فعالیت ها
۱۳.....	۶. گام های ضروری در راستای تطبیق موثر پالیسی
۱۳.....	۱,۶. ایجاد هماهنگ
۱۳.....	۶,۲. شناسایی منابع مالی پایدار
۱۳.....	۶,۳. تدوین استراتژی

۱. مقدمه

در جوامع مترقی و کشورهای دموکراتیک دفاع از حقوق مظلومون، متهم، محکوم و مجنی علیه در قضایای جزایی به عنوان یک اصل حقوقی پذیرفته شده و از جمله حقوق اساسی بشر شناخته شده است که این اصول در اعلامیه‌ها، معاهدات و سایر استناد بین المللی که افغانستان به رعایت و احترام آن متعهد است، انکاس یافته است و دولت افغانستان نیز این اصل را در قانون اساسی و سایر قوانین نافذ خویش پذیرفته است.

مبتنی بر حکم ماده (۳۱) قانون اساسی کشور، ارائه خدمات و مساعدت‌های حقوقی برای اشخاص بی‌بصاعت از مکلفیت‌های دولت می‌باشد که به تأسی از آن؛ ماده (۳) قانون وکلای مدافع نیز وزارت عدليه را مکلف ساخته تا خدمات و مساعدت‌های حقوقی را فراهم سازد. بر همین اساس ریاست عمومی مساعدت‌های حقوقی در چوکات وزارت عدليه ایجاد گردیده، مقرره مساعدت‌های حقوقی در روشنایی حکم ماده (۳) قانون وکلای مدافع تصویب و نافذ شده و سیستم مختلط مساعدت‌های حقوقی را تجویز نموده است که مبتنی بر احکام مقررة مساعدت‌های حقوقی وزارت عدليه در قضایای جزایی برای شخص مظلوم، متهم، محکوم و مجنی علیه بی‌بصاعت و در قضایای فامیلی برای زنان و اطفال مساعدت‌های حقوقی را فراهم می‌سازد.

با توجه به مکلفیت‌های قانونی که وزارت عدليه در رابطه به ارائه مساعدت‌های حقوقی دارد، در روشنایی احکام مقررة مساعدت‌های حقوقی و سایر قوانین نافذ به تأسی از تعهدات دولت در کنفرانس سال ۱۳۹۵ بروکسل و نشست‌های بین المللی بعدی آن که چهارچوب جدید اکشاف ملی و صلح افغانستان، اهداف توسعه پایدار ملل متحد، برنامه‌های عمل ملی دولت جمهوری اسلامی افغانستان بخصوص وزارت عدليه که ارزیابی پالیسی ملی مساعدت‌های حقوقی، توسعه خدمات مساعدت‌های حقوقی و تدوین پالیسی ملی مساعدت‌های حقوقی بخشی از آن تعهدات می‌باشد، به منظور تسريع روند اجرای مکلفیت‌های قانونی حکومت، تنظیم و هماهنگ سازی فعالیت‌ها، تامین و گسترش مساعدت‌های حقوقی قابل دسترس و بموقع، کم هزینه، معتبر و پایدار در تمام ولايات و ولسوالی‌های کشور، طرح، تنظیم و تصویب گردیده است.

۲. پالیسی ملی مساعدت های حقوقی

۲,۱. تعریف پالیسی ملی مساعدت های حقوقی

پالیسی ملی مساعدت های حقوقی عبارت از خط مشی یا رهنمودی است که به منظور تنظیم و هماهنگ ساختن اجراء، فراهم ساختن تسهیلات، بهبود و گسترش خدمات اساسی و باکیفیت مساعدت های حقوقی در مطابقت با استراتیژی های ملی، برنامه های ملی عمل، استراتیژی و پالیسی وزارت عدیله در پرتو قوانین و با رعایت مقررات نافذه، طرح و تنظیم گردیده است.

۲,۲. ضرورت تدوین پالیسی ملی مساعدت های حقوقی

وزارت عدیله به خاطر تنظیم و فراهم سازی ارایه های خدمات و مساعدت های حقوقی بهتر برای اولین بار در سال ۱۳۹۰ پالیسی ملی مساعدت های حقوقی، را تدوین و تصویب نمود تا، ریاست عمومی مساعدت های حقوقی وزارت عدیله و سایر نهاد های ارایه کننده خدمات و مساعدت های حقوقی ظرفیت و توانایی لازم برای ارایه مساعدت های حقوقی را حاصل نموده و از جانب دیگر موسسات و ادارات ملی و همکاران بین المللی را در ارایه خدمات و مساعدت های حقوقی با کیفیت دخیل سازد تا عملکرد ریاست عمومی مساعدت های حقوقی نسبت به گذشته بهبود یافته و هماهنگی لازم جهت نیل به اهداف متوجه به عمل آید.

با درنظرداشت نکات فوق، نیاز بود تا در جهت بهبود، مؤثریت و پایدار ساختن خدمات و مساعدت های حقوقی، توسعه و گسترش آن در تمام ولایات و ولسوالیهای کشور، ایجاد و تقویت هماهنگی و همکاری بیشتر میان نهاد های ارایه کننده خدمات و مساعدت های حقوقی و همچنان گسترش همکاری نهاد های عدلی و قضایی با این نهاد ها و جلب توجه حکومت و جامعه می جهانی در جهت حمایت و تمویل دوامدار خدمات و مساعدت های حقوقی؛ یک پالیسی دقیق، عملی و انعطاف پذیر در مطابقت با ضروریات و اقتضایات زمان، جامعه و دولت افغانستان، تدوین و نافذ گردد.

طوریکه تدوین پالیسی ملی مساعدت های حقوقی تلاشی در جهت تطبیق تعهدات دولت جمهوری اسلامی افغانستان در کنفرانس کابل، در راستای بهبود، توسعه و دوام خدمات و مساعدت های حقوقی بود، جهت رسیدن به اهداف متذکره و با توجه به ختم دوره ای اجرایی پالیسی، وزارت عدیله در سال ۱۳۹۷ جهت بازنگری پالیسی در روشنایی احکام قوانین و مقررات نافذه کشور تصمیم اتخاذ نمود.

۲,۳. تحلیل وضعیت موجود

پالیسی ملی مساعدت های حقوقی برای اولین بار در سال ۱۳۹۰ توسط وزارت عدیله، دولت جمهوری اسلامی افغانستان برای پنج سال تدوین گردید. این پالیسی ارائه مساعدت های حقوقی را بر اساس چهار اصل (قابل دسترس و به موقع، معتبر، پایدار و کم هزینه) طرح نموده و حکومت را در تطبیق و ارائه مساعدت های حقوقی بر اساس این اصول مکلف دانسته بود. با توجه به شرایط و ضروریات کنونی مساعدت های حقوقی، خلاهای موجود در عرصه ارایه مساعدت های حقوقی در مطابقت با سیستم مختلط ایجاد شده در افغانستان و با در نظرداشت ختم دوره اجرایی پالیسی فعلی که برای پنج سال تصویب گردیده بود و این مدت، دو سال قبل به اتمام رسیده است، بازنگری و انکشاف این پالیسی جهت همخوانی با نیاز های موجود صورت گرفته است.

ارزیابی که از چگونگی تطبیق پالیسی قبلی توسط کمیته کاری انکشاف و بازنگری پالیسی ملی مساعدت های حقوقی صورت گرفت نشان میدهد که اکثر نهاد های عدلی و قضایی از این پالیسی آگاهی نداشتند که این عدم آگاهی یک چالش عمده فرا راه تطبیق درست این پالیسی گردیده بود. بر اساس یافته های کمیته، نهاد ها و موسسات ارائه کننده مساعدت های حقوقی در مسیر ارایه ای خدمات مساعدت های حقوقی در عرصه های ذیل با چالشهای زیادی مواجه اند که باید مورد توجه قرار گرفته و در جهت رفع آن توجه جدی صورت گیرد:

۲.۳.۱. همکاری کم مراجع عدلی و قضایی با نهاد های ارائه کننده مساعدت های حقوقی

با وجودیکه در اعلامیه ای جهانی حقوق بشر و کنوانسیون حقوق مدنی و سیاسی که افغانستان نیز به آن ملحق شده است، داشتن وکیل مدافع و برخوردار شدن از مساعدت حقوقی در صورت عدم توانایی مالی از جمله حقوق اساسی بشر به حساب می آید و دسترسی به این حق در قانون اساسی و سایر قوانین نافذ افغانستان از جمله قانون اجرآت جزایی، قانون وکلای مدافع، قانون تشکیل و صلاحیت قوه قضاییه و مقرره مساعدت های حقوقی تسجیل یافته است. گاهی پولیس، منصوبین امنیت ملی، خارنوال و قاضی با وصف آگاهی از این حق، همکاری لازم را جهت دسترسی به موقع به وکیل مدافع یا مساعد حقوقی انجام نمیدهد که این امر منجر به توقیف غیر قانونی و یا هم شکنجه و اذیت مظنون و متهم تحت توقیف گردیده، نقض صریح قوانین را بیار آورده و مانع ارائه مساعدت حقوقی به وجه احسن آن میگردد. یکی از مشکلات عمده عدم حضور مساعد حقوقی در مراحل مختلف تعقیب عدلی و دسترسی به اوراق قضیه است بدین معنی که اغلب اوقات از طرف خارنوال برای وکیل مدافع اجازه حضور در جریان تحقیق داده نشده و اوراق قضیه بدسپرس وکلای مدافع قرار داده نمیشود. از سوی هم محکموں میعاد تنظیم جلسات قضایی را به موقع برای وکلای مدافع و مساعدین حقوقی ابلاغ نمیکنند، وقت کافی برای ارایه دفاعیه داده نمی شود و برخورد دوگانه در قبال خارنوال و وکیل مدافع - مساعد حقوقی صورت می گیرد. همچنان در مرحله بعد از محکومیت پولیس و امنیت ملی همکاری لازم در موارد چون رهایی مشروط، تطبیق فرامین عفو و تخفیف و استفاده از بدیل های حبس و حجز صورت نمیگیرد.

۲.۳.۲. دسترسی کم به مساعدین حقوقی

از مجموع اشخاص که منحیث وکلای مدافع از انجمن مستقل وکلای مدافع جواز فعالیت اخذ نموده اند در عمل تعداد کم آنها منحیث وکیل مدافع فعالیت می نمایند. به اساس قانون وکلای مدافع افغانستان هر وکیل مدافع باید در سال سه قضیه را به طور رایگان دفاع نموده و انجمن مستقل وکلای مدافع افغانستان گزارش آنرا در اختیار وزارت عدیله قرار دهد، اما در عمل همکاری لازم درین مورد وجود ندارد. از سوی دیگر آمریت های مساعدت های حقوقی وزارت عدیله در سطح ولایات تنها در مرکز ولایات فعالیت داشته و به سطح ولسوالی نه تشکیل داشته و نه هم قادر به ارائه خدمات اند. وضعیت نا亨جار امنیتی نیز تأثیر منفی بر ارائه خدمات حقوقی گذاشته است. اکثر فعالیت های مراجع ارائه کننده مساعدت های حقوقی متمرکز بر مناطق امن و مراکز ولایات بوده که این سبب میشود تا مظنونین یا متهمین بی بضاعت در مناطق نا امن و دور افتاده از حق دسترسی به مساعد حقوقی محروم بمانند. این همه بیانگر آنست که تعداد مساعدین حقوقی نسبت به تعداد متخصصان مساعدت حقوقی و قضایایی جزایی و مدنی محوله به اداره مساعدت های حقوقی و سایر نهاد های همکار؛ بسیار اندک می باشد. از اینرو دسترسی

به مساعدین حقوقی در مراکز ولایات بزرگ و امن بسیار محدود و در سایر ولایات و بخصوص در ولسوالی ها و نقاط دوردست کشور دشوار و مشکل می باشد.

هم چنان به دلیل نبود میکانیزم اطلاع دهی منظم میان مراجع گرفتاری و نهاد های ارائه کننده مساعدت حقوقی سبب عدم دسترسی بموضع به مساعدت حقوقی گردیده است، همچنان در تعدادی از قضایا موظفین پولیس، خارنوalan و قضاط بنابر عدم رعایت قوانین بعضًا مظنون، متهم، محکوم علیه و مجنبی علیه را از حقوق شان آگاه نمی سازند و این امر نیز باعث میشود تا مظنون، متهم، محکوم علیه و مجنبی علیه از دسترسی به خدمات و مساعدت های حقوقی، محروم گردد.

۲.۳.۳. مشکلات موجود در جریان توقیف

مشکلات توقیف یکی از چالشهای رو به افزایش است و تعداد زیادی هم در مراکز سلب آزادی بدون سرنوشت روش در توقیف غیر قانونی به سر برده و به وکیل مدافع یا مساعد حقوقی دسترسی ندارند. بعضًا افراد مظنون و متهم بدون مدارک روش تحت توقیف قرار گرفته و روند اجرات تحقیق و محکمه به نسبت عدم رعایت معیار های مشخص در مورد چگونگی تمدید مدت توقیف توسط خارنوalan و محکم، به کندي پیش می رود؛ این امر روند توقیف را طولانی ساخته و سبب گردیده تا مظنون و متهم به مدت زیاد تحت توقیف باقی بمانند. و اکثرًا اشخاص تحت توقیف ها مدت توقیف شان را برخلاف قانون در محابس سپری می نمایند. همچنان استفاده بی رویه از توقیف منحیت اولین راه حل از جانب پولیس و خارنوalan صورت میگیرد. گزارش های منتشره حاکی از آنست که تعدادی از اشخاص تحت توقیف به وکیل مدافع دسترسی نداشته اند. بناءً، مراجع ارائه کننده مساعدت های حقوقی، ریاست عمومی مساعدت های حقوقی وزارت عدليه و مراجع ذیربط باید هماهنگی بیشتر را با مراکز سلب آزادی ایجاد نمایند، تا از یک طرف اشخاص تحت توقیف دسترسی به وکیل مدافع پیدا نموده و از جانبی هم مورد آزار و شکنجه قرار نگیرند.

۲.۳.۴. کمبود نظارت کمی و کیفی از خدمات و مساعدت های حقوقی

کیفیت ارائه مساعدت های حقوقی با در نظرداشت عدم موجودیت سیستم نظارتی مشخص کیفی یکی از چالش های ارائه خدمات و مساعدت های حقوقی با کیفیت می باشد. با وجود آنکه نظارت نسبی کمی در رابطه وجود دارد و مساعدین مکلف به ارائه آمار قضایایی را که مساعدت نموده اند، می باشد. اما در رابطه به کیفیت ارائه خدمات و مساعدت های حقوقی نظارت صورت نمیگیرد که این امر منجر گردیده تا در عمل کیفیت دفاع و مساعدت های حقوقی آنگونه که توقع میروند نباشد. بمنظور بلند بردن کیفیت خدمات و مساعدت های حقوقی لازم است یک سیستم نظارت کمی و کیفی ایجاد گردیده از چگونگی ارائه خدمات و مساعدت های حقوقی (جمع آوری معلومات توسط مساعد حقوقی، نوشتن دفاعیه، حضور در تمام مراحل قضیه و دفاع موثر در جریان محکمه) نظارت دقیق به عمل آید، تا در نتیجه کیفیت ارائه خدمات و مساعدت های حقوقی تضمین گردد.

۲.۳.۵. قضایای غیابی

رسیدگی به قضایای غیابی حجم مکلفیت های اداره مساعدت های حقوقی را افزایش میدهد، چنانچه فقره دوم ماده ۲۰۹ قانون اجرآت جزایی تصریح میدارد که در صورت عدم حضور متهم در جرایم جنحه و جنایت محکمه برای وی مساعد حقوقی تعیین نموده و در غیاب وی فیصله صادر مینماید. این امر به ظاهر حجم قضایا را در محکمه کاهش میدهد از همین سبب رسیدگی به قضایای غیابی در اولویت قرار میگیرد. ولی در حقیقت امر یک مکلفیت غیر ضروری برای مساعدین حقوقی ایجاد مینماید. زیرا مساعدین حقوقی وقت خویش را صرف رسیدگی به قضایای غیابی مینمایند تا برای متهم حاضر، همچنان ثبیت نمودن بی بضاعتی

متهمین متذکره امکان پذیر نیست. این در حالیست که منابع و امکانات برای مساعدت های حقوقی ناکافی بوده و بایست از امکانات موجود برای حل و فصل قضایای که موكلين حاضر و بی بضاعت اند، استفاده صورت گیرد تا ایشان از حق دسترسی به خدمات و مساعدت های حقوقی محروم نمانند. برعلاوه، وکالت عقد قرارداد است که به موافقت جانبین صورت می گیرد ولی در حالت غیابت شخص مخالف تعریف عقد قرارداد وکالت دفاع به شخص غایب بدون موافقت وکیل مدافع/مساعد حقوقی تعین میگردد. بناءً، میکانیزم بدیل و جوابگو برای حل این چالش لازم است.

۲.۳.۶. کمبود دادخواهی ستراتژیک در قضایای جزایی

جهت رعایت و تطبیق احکام قوانین و رسیدگی بهتر به حقوق مظنون، متهم، محکوم و مجنبی عليه در مراحل تعقیب عدلي و قضایی دادخواهی ستراتژیک یک امر ضروری تلقی می گردد که تطبیق معیار های محاکمه عادلانه نیز توسط آن تضمین می گردد. دادخواهی ستراتژیک در عمل شامل موارد مانند: رهایی به ضمانت، تکمیل میعاد نظارت، رهایی بعد از برائت، رهایی بعد از تکمیل حبس و حجز و بدیل حبس و حجز و سایر موارد که در قوانین پیشینی گردیده است، می باشد. تطبیق موثر موارد مذکور از جانب مراجع عدلی و قضایی به دادخواهی ستراتژیک نیازمند می باشد.

۲.۴. دورنما، هدف و مقاصد

۲.۴.۱. دورنما

دسترسی یکسان افراد مستحق جامعه به عدالت و حصول اطمینان ازینکه ارائه ی خدمات و مساعدت های حقوقی مطابق قانون اساسی و معیارهای قبول شده بین المللی می باشد.

۲.۴.۲. هدف

هدف پالیسی ارائه ی خدمات و مساعدت حقوقی با کیفیت، تقویت روند دسترسی افراد بی بضاعت به مساعدت حقوقی و رفع خلاء های موجود در ساحه ی خدمات و مساعدت های حقوقی و دسترسی به عدالت می باشد.

۲.۴.۳. مقاصد

با توجه به تلاش برای بهبود ارایه خدمات و مساعدت های حقوقی و دسترسی مظنون، متهم، محکوم عليه و مجنبی عليه بی بضاعت در قضایای جزایی و قضایای فامیلی برای زنان و اطفال این پالیسی سعی می نماید تا مقاصد ذیل تامین گردد:

- طرح روشها و میکانیزم های مرتبط جهت بهبود، ساده سازی و توسعه ی خدمات و مساعدت های حقوقی با کیفیت و تدوین راهکارهای عملی جهت تدوین این پالیسی؛
- طرح یک سیستم و ساختار کارا، جامع و مستقل نظارت و ارزیابی جهت بلند بردن کیفیت خدمات و مساعدت های حقوقی؛
- ایجاد هماهنگی بیشتر بین نهاد های عدلی و قضایی و سایر مراجع همکار در امر مساعدت های حقوقی؛
- دریافت و تثبیت منابع مالی مطمئن و ثابت جهت تضمین ثبات و دوام خدمات و مساعدت های حقوقی؛
- فراهم سازی زمینه ی ارائه ی خدمات و مساعدت های حقوقی قابل دسترس و بموقع، معتبر، پایدار و کم هزینه، برای شهروندان نیازمند با استفاده از سیستم مختلط با فراهم نمودن منابع بشری و مالی متناسب؛

- بلند بردن ظرفیت مسلکی و تخصصی مساعدین حقوقی و نهاد های ارائه کننده مساعدت حقوقی؛
- بلند بردن آگاهی ادرات ذیربیط و عموم مردم در مورد مساعدت های حقوقی جهت دسترسی بموقع به خدمات و مساعدت های حقوقی؛
- تشویق و استخدام مساعدین حقوقی زن با درنظرداشت اصل شایسته سalarی و رعایت تساوی جندر؛
- توسعه و گسترش استفاده از سیستم مدیریت قضایا و دیتابس آنلاین مساعدت های حقوقی به منظور دریافت آمار دقیق قضایا، ایجاد سیستم راپور دهی واحد و شفافیت بهتر در ارایه خدمات و مساعدت های حقوقی؛
- ارائه آمار دقیق از خدمات و مساعدت های حقوقی و قضایای آن؛ و
- ایجاد یک میکانیزم مالی مطمئن مانند صندوق وجهی مساعدت های حقوقی و پروژه های انکشافی میباشد، تا در دراز-مدت حکومت قادر به تمویل و ارایه ای خدمات و مساعدت های حقوقی از بودجه ای دولت باشد.

۲,۵ اصول اساسی

خدمات و مساعدت های حقوقی در افغانستان بر مبنای این پالیسی بر چهار اصل (قابل دسترس و بموقع بودن، معتبر بودن، پایدار بودن، و کم هزینه بودن) که ذیلاً تشریح میگردد، استوار می باشد:

۲,۵,۱ خدمات و مساعدت های حقوقی قابل دسترس و به موقع

این اصل بدین معنی است که در قضایای جزایی مطابق قانون اساسی و مقرره ای مساعدت های حقوقی هر شخص به محض گرفتاری و توقيف که توان پرداخت حق الزحمه وکیل مدافع را نداشته و با معیارهای مندرج مقرره ای مساعدت های حقوقی مطابقت داشته باشد، بایست در تمام مراحل دعوا از خدمات و مساعدت حقوقی رایگان برخوردار گردد. دسترسی به موقع یعنی داشتن وکیل مدافع به مجرد گرفتاری در مرحله پولیس یا نظارت می باشد که در مطابقت با قوانین نافذه کشور از اهمیت زیاد برخوردار است. همچنان در عرصه ای مدنی هر شخصی که واجد شرایط باشد، بر وفق مقرره ای مساعدت های حقوقی مورد حمایت قرار گرفته و از مشاوره، مساعدت و نمایندگی حقوقی مستفید شود. این نوع خدمات در تمام ولایات و ولسوالیها که مراجع عدلی و قضایی در آن جا وجود دارد برای همه به سهولت قابل دسترس و دریافت باشد.

۲,۵,۲ خدمات و مساعدت های حقوقی معتبر

این اصل به این مفهوم است که خدمات و مساعدت های حقوقی توسط مساعدین حقوقی متخصص و مسلکی صورت بگیرد. اجرآت آنها در مطابقت با معیار های بین المللی بوده و همچنان، میکانیزم های موثر جهت ترویج دفاع مشتاقانه، استفاده از شیوه های مختلف دادخواهی و جمع آوری اسناد و معلومات لازم جهت بررسی قضیه، تدوین گردد. سیستم خدمات و مساعدت های حقوقی باید غیرسیاسی بوده و توسط یک نهاد که صلاحیت ها و وظایف آن در قانون مشخص شده باشد، تنظیم و هماهنگ گردیده، نظارت و کنترل شود. همچنان تمام مراجع ذیربیط مانند نهاد های دولتی و غیر دولتی ارایه کننده ای خدمات و مساعدت های حقوقی، پولیس، خارنوalan و قضاط که حقوق و وجایب هریک در مقرره ای مساعدت های حقوقی و سایر قوانین نافذه مشخص شده است، بایست به وظایف و مکلفیت های شان به شکل بیطرفانه و مطابق قانون عمل نموده، زمینه دسترسی مظنون، متهمن، محکوم عليه و مجني عليه بی بضاعت را به مساعدین حقوقی در هنگام اجرات شان مساعد سازند.

۲.۵.۳ خدمات و مساعدت های حقوقی پایدار

مفاد این اصل تحقق خدمات و مساعدت های حقوقی با ایجاد یک میکانیزم مالی مطمئن مانند صندوق وجهی مساعدت های حقوقی که توسط حکومت مدیریت گردیده و از طریق بودجه دولت، کمک های دونر ها، نهاد های خیریه و اشخاص خیر تقویه گردد و پروژه های انکشاپی میباشد، تا در دراز- مدت حکومت قادر به تمولی و ارایه خدمات و مساعدت های حقوقی باشد.

۲.۵.۴ خدمات و مساعدت های حقوقی کم هزینه

این اصل به مفهوم رعایت اقتصادی بودن خدمات و مساعدت های حقوقی می باشد. بدین معنی که با درنظرداشت شرایط اقتصادی افغانستان، از منابع مختلف مانند ریاست عمومی مساعدت های حقوقی، اعضای انجمن مستقل و کلای مدافع، مؤسسات و نهاد های غیر دولتی ارایه کننده ی مساعدت حقوقی، کلینیک های حقوقی و دستیاران حقوقی (paralegals) که حقوق و مکلفیت های آنها در اسناد تقنینی مربوط ذکر گردیده، نظر به ماهیت و خصوصیت قضیه و شرایط زمانی و مکانی، استفاده صورت گیرد.

۳. اولویت ها

براساس پالیسی ملی مساعدت های حقوقی؛ رسیدگی به گروه های بیشترآسیب پذیر از جمله ی اولویت های عمد و مهم می باشد که بایست توجه دولت و همکاران ملی و بین المللی بیشتر از پیش به آنها متمرکز گردد.

۳.۱ زنان

زنان در افغانستان بحیث یک قشر آسیب پذیر و بخصوص زنان بی سرپرست و آنهایی که مورد خشونت خانوادگی قرار می گیرند؛ با موانع و مشکلات زیادی مواجه هستند که باید منحیث یک اولویت مهم به آنها توجه ویژه صورت گرفته مطابق احکام قانون اساسی، قانون منع خشونت علیه زن و مقرره مساعدت های حقوقی در قضایای جزاگی و مدنی به صورت همه جانبه مورد مساعدت حقوقی قرار گیرند و از مشوره ها و برنامه های آگاهی حقوقی بطور مؤثر و دوامدار، برخوردار گرددند.

مطابق ماده ی (۲) کنوانسیون رفع هرگونه تبعیض علیه زنان، که افغانستان نیز آن را بدون قید و شرط پذیرفته است، حقوق زنان و خصوصاً زنان بی سرپرست بایست مورد حفاظت و حمایت قانونی قرار گیرد و مطابق ماده ی (۵۳) قانون اساسی افغانستان برای زنان بی سرپرست مساعدت حقوقی صورت گیرد و زنان در برابر هر نوع خشونت و تبعیض حفاظت شده و مورد حمایت قرار گیرند.

۳.۲ اطفال

از نگاه قانون رسیدگی به تخلفات اطفال و سایر قوانین نافذه، طفل به شخصی اطلاق میشود که سن هجده سالگی را تکمیل نکرده باشند؛ اطفال به عنوان یک قشر ضعیف اجتماعی با مشکلات اجتماعی فراوان روبرو می باشند و بایست مورد رسیدگی خاص مساعدت های حقوقی قرار گرفته و از حقوق اساسی آنان در قضایای مدنی و جزاگی مطابق قانون رسیدگی به

تخلفات اطفال، قانون حمایت حقوق طفل و سایر قوانین نافذه؛ با رعایت احکام مواد (۳۷ و ۴۰) کنوانسیون بین المللی حقوق طفل و سایر معیار های مندرج آن که افغانستان نیز به آن ملحق شده است، دفاع صورت گیرد.

۳.۳ سایر گروه های دارای اولویت

با رعایت مقرره تنظیم مساعدت های حقوقی، بر علاوه زنان و اطفال؛ افراد دارای معلولیت، عودت کننده، پیجا شده داخلی، مهاجر، پناهنده، و اشخاصی که به اساس تشخیص مراجع ذی صلاح بی بضاعت دانسته شود، نیز از جمله اولویت های ارائه مساعدت های حقوقی پنداشته میشوند. بناءً، ادارات ارائه کننده مساعدت های حقوقی با نظرداشت وضعیت این گروه ها، باید آنها را در اولویت های ارائه مساعدت های حقوقی قرار دهنند.

۴. پرسه تدوین پالیسی

بعد از انقضای میعاد تطبیق پالیسی ملی مساعدت های حقوقی و با در نظرداشت نیاز های جدید در این عرصه، وزارت عدله در ماه جوزا سال ۱۳۹۷ کمیته بازنگری و انکشاف پالیسی ملی مساعدت های حقوقی را متشكل از ریاست های مساعدت های حقوقی و تقنین وزارت عدله و همچنان نهاد های همکار در این عرصه به ریاست، رئیس عمومی مساعدت های حقوقی و سکرتریت سازمان بین المللی انکشاف حقوق ایجاد نمود. این کمیته کار خویش را روی پالیسی در ماه سرطان سال ۱۳۹۷ آغاز نمود. به اساس پلان کاری کمیته، قوانین ملی، استناد ملی و بین المللی مرتبه و گزارش "ارزیابی مساعدت های حقوقی و نقشه راه" را مرور نموده، با انجام یک ارزیابی از وضعیت فعلی نیازمندی ها را شناسائی نمود تا به اساس آن پالیسی ملی مساعدت های حقوقی در مطابقت با نیاز های موجود تدوین و تصویب گردد.

بمنظور تحلیل و ارزیابی دقیق وضعیت موجود و چگونگی تطبیق پالیسی قبلی، همچنان شناسائی نیازمندی های جدید، کمیته سفرهای ولایتی را به ولایات بلخ و هرات به حمایت مالی و تخفیکی بنیاد بین المللی حقوقی افغانستان و موسسه عدالت افغانستان (پروژه عدالت) ترتیب و طی این سفر ها با نهاد های مختلف دولتی و غیر دولتی (ریاست عدله، خارنوالی، محاکم، نهاد های ارائه کننده مساعدت حقوقی دفاتر ساحوی کمیسیون حقوق بشر و فاکولته های حقوق و شرعیات) دخیل در این عرصه مصاحبه های را انجام داد. برعلاوه، کمیته پرسشنامه را در زمینه تهیه نموده و به همکاری بنیاد بین المللی حقوقی- افغانستان این پرسشنامه ها به سایر ولایات ارسال گردیده، توسط مساعدین حقوقی/ وکلای مدافع، خارنوالان، قضات و سایر نهاد های مربوطه خانه پری گردید. به اساس یافته های این پرسشنامه ها ۷۷٪ از پاسخ دهنده گان در کل از پالیسی ملی مساعدت های حقوقی اطلاع نداشتند.

بعد از ارزیابی های همه جانبه و مرور استناد مربوطه، کمیته کاری، پالیسی ملی مساعدت های حقوقی را بازنگری نموده و با در نظرداشت تغییرات و نیاز های جدید تعديلات را در پالیسی وارد و بعد از جلسات متعدد اولین مسوده پالیسی ملی مساعدت های حقوقی را تهیه نمود. این مسوده در یک جلسه اختصاصی با وزارت عدله، مراجع ارائه کننده و همکار شریک گردیده نظریات این نهاد ها جمع آوری و توسط کمیته در مسوده پالیسی تغییرات و تعديلات پیشنهادی وارد گردید.

در ادامه، جهت تدقیق و غنامندی هر چه بیشتر این پالیسی، وزارت عدله به همکاری مالی و تخفیکی موسسه عدالت افغانستان (پروژه عدالت) کنگره ملی مساعدت های حقوقی را به اشتراک نهاد های دولتی و غیر دولتی ذیدخیل در عرصه مساعدت

های حقوقی و همچنان ریاست های عدله و آمریت های مساعدت های حقوقی تمام ولایت برای سه روز در کابل تدویر نمود. اشتراک کننده گان کنگره طی سه روز کاری مسوده پالیسی را مرور و بررسی نموده و با استفاده از کار های گروهی نظریات و پیشنهادات خویش را جهت بهتر شدن پالیسی ارائه نمودند که بعداً این نظریات طی یک جلسه کاری توسط کمیته، در مسوده پالیسی وارد گردید. نهایتاً، پالیسی ملی مساعدت های حقوقی جهت طی مراحل بعدی و تصویب به وزارت عدله ارسال گردید.

مدیریت و رهبری پالیسی ملی مساعدت های حقوقی بر عهده مقام وزارت عدله، کمیسیون عالی مساعدت های حقوقی و ریاست عمومی مساعدت های حقوقی می باشد.

وزارت عدله در همکاری با کمیسیون عالی مساعدت های حقوقی از طریق مراجع مالی دولت جمهوری اسلامی افغانستان، سازمانهای ملی و بین المللی تمویل کننده؛ از طریق صندوق وجهی مساعدت های حقوقی در راستای حمایت از تطبیق این پالیسی استفاده می نماید.

٤.١. ساحه تطبیق پالیسی

این پالیسی و الزامیت های مندرج آن؛ بالای وزارت عدله، کمیسیون عالی و سایر مراجع ارایه کننده مساعدت های حقوقی قابل تطبیق و تعمیل می باشد.

٤.٢. میعاد تطبیق پالیسی

میعاد تطبیق این پالیسی (۵) سال پیشینی شده است. تا وزارت عدله و کمیسیون عالی با همکاری مراجع ذیربط در جریان این پنج سال بتواند پالیسی ملی مساعدت های حقوقی را بر اساس یک تسلسل منطقی و بر مبنای یک روند گسترش تدریجی بطور همه جانبه تطبیق و عملی نموده، خلاها، نواقص و مشکلات آنرا در جریان تطبیق شناسای کرده و اصلاحات و تغیرات ضروری و لازمی را در آن به وجود آورد.

٤.٣. بررسی و تجدید نظر بر پالیسی

وزارت عدله در نیمه ی دوم سال سوم یک ارزیابی همه جانبه از چگونگی تطبیق و نتایج پالیسی ملی مساعدت های حقوقی را انجام میدهد و به دنبال آن کمیته ی بازنگری و انکشاف پالیسی ملی مساعدت های حقوقی در ربع اول سال پنجم دو باره دایر می شود تا اصلاحات لازم را در این پالیسی اعمال نماید.

٥. فعالیت ها

به هدف رسیدگی به اولویت ها و چالشهای موجود، بهبود مؤثربیت و توسعه ی خدمات و مساعدت های حقوقی و تسریع روند دسترسی به عدالت، یک سلسله اقدامات و برنامه ها را به کمک و همکاری کمیسیون عالی مساعدت های حقوقی و سایر مراجع ذیعلاقه بایست روی دست گرفت. روی این منظور پالیسی ملی مساعدت های حقوقی در این زمینه، برنامه ها و اقدامات ذیل را سفارش می نماید:

- افزایش همکاری مراجع عدلی و قضایی در جریان کشف، تحقیق و محاکمه؛

- انکشاف و تقویت برنامه های آموزشی ارتقای ظرفیت مساعدین حقوقی؛
 - طرح و تطبیق برنامه ها و ورکشاپ ها جهت ارتقای سطح معلومات مراجع عدلي و قضائي و شهروندان راجع به نقش مساعدین حقوقی و حقوق مظنون، متهم، محکوم عليه و مجنی عليه؛
 - بازنگری و اصلاح ساختار و تشکیلات ریاست مساعدت های حقوقی و توسعه دفاتر مساعدت های حقوقی در ولایات و ولسوالی ها؛
 - تقویت و ارتقای توانایی اداره‌ی مساعدت های حقوقی از طریق افزایش کارکنان و استخدام افراد مسلکی و متخصص؛
 - تقویت نقش نهادهای غیردولتی ارایه کننده خدمات و مساعدت های حقوقی؛
 - ایجاد میکانیزم های مشخص بمنظور دسترسی وکلای مدافع به توقیف خانه ها و دسترسی اشخاص تحت توقیف به وکلای مدافع و دیگر حقوق اساسی شان در جریان توقیف؛
 - توسعه و تقویت نقش و مشارکت مساعدین حقوقی در تمام مراحل دعوی؛
 - ایجاد و انکشاف سیستم موثر نظارت و ارزیابی از اجراءات مساعدین حقوقی (دولتی و غیر دولتی) در تمام مراحل دعوی؛
 - طرح یک پلان تمویلی کافی دائمی (دولتی/ملی) و موقتی (بین المللی)؛
 - وضع یک سلسله معیارهای تخصصی وظیفی جهت استخدام افراد شایسته بحیث مساعد حقوقی؛
 - طرح پلان امنیتی جهت تأمین مصیونیت و امنیت مساعدین حقوقی؛
 - تهیه و تصویب طرزالعمل ها و رهنمود های لازم بمنظور مدیریت، هماهنگی و نظارت ارائه مساعدت های حقوقی؛
 - ایجاد، توسعه و تقویت کلینیک های حقوقی؛
 - جذب و مشارکت دادن دستیاران حقوقی در ارائه مساعدت های حقوقی؛
 - توسعه و گسترش سیستم مدافعه و مساعدت حقوقی در قضایای مدنی در مورد زنان و اطفال بی سرپرست و بی بضاعت و دیگر گروه های آسیب پذیر؛
 - ایجاد واحد نظارت و ارزیابی در مرکز و ولایات؛
 - افزایش سطح معاشات اعضای مسلکی مساعدت های حقوقی جهت جلب و جذب افراد بیشتر متخصص و مسلکی؛
 - ساده سازی سیستم اجراءات یا روند دسترسی به مساعدت حقوقی؛
 - استفاده از پژوهه های مانند «تسهیلات کمک های بلاعوض حقوقی» جهت ارائه و گسترش خدمات سرتاسری مساعدت های حقوقی بخصوص به سطح ولسوالی ها؛
- استفاده از دیتابس آنلاین مساعدت های حقوقی و سیستم مدیریت قضایا CMS:
- آگاهی دهی از پالیسی ملی مساعدت های حقوقی؛
 - استخدام مساعدین حقوقی انانث در مرکز تمامی ولایات؛
 - گسترش هماهنگی در سطح مرکز و ولایات میان مراجع عدلي و قضائي و شبکه مساعدین حقوقی و وکلای مدافع افغانستان؛
 - حمایت از مساعدت های حقوقی بخاطر بهبود مدیریت و تطبیق ارزش های دفاع مشتاقانه و افزایش امکانات مادی و معنوی و تسهیلات مورد نیاز مساعدین حقوقی؛

- تطبیق مکلفیت قانونی دفاع از قضایای رایگان؛
- توسعه خدمات و مساعدت های حقوقی در ولسوالی ها؛
- حمایت و تقویت موسسات غیر دولتی ارایه کننده مساعدت های حقوقی در هماهنگی با کمیسیون عالی.

۶. گام های ضروری در راستای تطبیق موثر پالیسی

۶.۱. ایجاد هماهنگی

برای تطبیق مؤثر این پالیسی لازم است تا میان تمام نهاد های که در بخش خدمات و مساعدت های حقوقی فعالیت می نمایند و نیز مراجعی که تطبیق الزامیت های این پالیسی به آنها ارتباط می یابد، هماهنگی بوجود آید و در مورد اهداف و گزینه های این پالیسی به آنها معلومات دقیق و کافی ارایه گردد تا آنها آماده ی پذیرش این پالیسی گردیده و بحیث یک گروپ کاری به طور هماهنگ و منسجم در راستای تطبیق این پالیسی فعالیت نموده و با همدیگر همکاری نمایند. به خاطر گسترش و تقویت هماهنگی و همکاری میان مراجع ذیربسط و حمایت از فرایند تطبیق این پالیسی میکانیزم ها و روش های عملی و مؤثر، بایست طرح و ایجاد شود.

۶.۲. شناسایی منابع مالی پایدار

از آنجایی که نمیتوان پالیسی را با منابع ناکافی تطبیق نمود، باید توجه همه جانبه در راستای ایجاد صندوق و جهی مساعدت های حقوقی و فراهم آوری وجوه تمویلی کافی و با دوام برای تمام عناصر پالیسی مبدول گردیده و تعهدات دائمی دولت و حمایت های مالی درازمدت جامعه ی جهانی جلب گردد.

۶.۳. تدوین استراتئیژی

جهت اینکه این پالیسی مطابق چارچوب زمانی پیشبینی شده، به شکل همه جانبه و مؤثر تطبیق و عملی گردد، یک استراتئیژی جامع که دارای پلان تطبیقی و پلان نظارتی خواهد بود؛ ذریعه ی کمیته کاری بازنگری و انکشاف پالیسی تهیه و از طریق مراجع ذیصلاح تصویب خواهد شد. براساس استراتئیژی متذکره کمیته های هماهنگی و نظارت در جهت تطبیق پالیسی ایجاد میگردد.

اسم و امضای اعضا و رئیس کمیته بازنگری و انکشاف پالیسی ملی مساعدت های حقوقی

عبدالوحید حکیمی

مشاور حقوقی - موسسه عدالت افغانستان

(عضو کمیته)

سهیلا الفی

عضو دیپارتمنت قوانین مدنی ریاست عمومی انسستیوت

قانونگذاری و تحقیقات علمی وزارت عدله

 (عضو کمیته)

محمد نبی وقار
رئیس بنیاد بین المللی حقوقی افغانستان

(عضو کمیته)

عبدالواسع هیله من
مشاور حقوقی - سازمان بین المللی حقوق

(عضو کمیته)

عزیزه عدالت‌خواه
رئیس عمومی مساعدت‌های حقوقی
(رئیس کمیته)

منظور است

دکتر عبدالبصیر اور

وزیر عدله ج.ا.ا.